

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. II. De imitatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

set, si rerum pondera minutissimis sententiis non fregisset: consensu potius eruditorum, quam puerorum amore comprobaretur. Verum sic quoque jam robustis, & severiore genere satis firmatis legendus, vel ideo, quod exercere potest utrinque iudicium. Multa enim (ut dixi) probanda in eo, multa etiam admiranda sunt: eligere modo curæ fit, quod utinam ipse fecisset. Digna enim fuit illa natura, quæ meliora vellet, quæ quod voluit, effecit.

C A P. II.

De imitatione.

2 EX his cæterisque lectione dignis auctoribus & verborum sumenda copia est, & varietas figurarum, & componendi ratio: tum ad exemplum virtutum omnium mens dirigenda. ¹ Neque enim dubitari potest, quin artis pars magna contineatur *imitatione*. Nam *ut invenire primum fuit, estque præcipuum: sic ea quæ bene inventa sunt, utile sequi.* Atque omnis vitæ ratio sic constat, ut quæ probamus in aliis, facere ipsi velimus. ² Sic literarum ductus, ut scribendi fiat usus, pueri sequuntur: sic musici vocem docentium, pictores opera priorum, rustici probatam experimento culturam in exemplum intuentur. Omnis denique disciplinæ initia ad propositum sibi præscriptum formari videmus. Et hercle necesse est aut similes aut dissimiles bonis simus. Similem raro natura præstat, frequenter imitatio. ³ Sed hoc ipsum, quod tanto faciliorem nobis rationem rerum omnium

Catalogus auctorum ad imitationem spectat, qua facilitatem dicendi formam consequimur. Egitur subjungenda fuerunt *imitationis* præcepta. Turpebus.

¹ Neque enim dubitari potest. Cornificius *imitationem* ab arte separat, eam arti subjungit. Fab. lib. 3. cap. 5. quia arte opus est ad intelligendas virtutes auctoris & imitandas. Idem.

² Sic literarum ductus. Ad imitationis commendationem inductione utitur, omniaque *imitatione* constare ostendit. Idem.

³ Sed hoc ipsum. Admonet Fab. non ita utendum esse *imitatione*, quin aliquid ex nobis gignamus. Sic Cic. cum se contulisset ad *imitationem* Platonis, Demosthenis, Isocratis, plurimas & præstantissimas ex seipso virtutes extulit. Auctor Fab. Idem.

1 Turpe

nium facit, quam fuit iis qui nihil quod sequerentur, habuerunt, nisi caute & cum iudicio apprehenditur, nocet. Ante omnia igitur imitatio per se ipsa non sufficit, vel quia pigri est ingenii, contentum esse iis quæ sunt ab aliis inventa. Quid enim futurum erat temporibus illis quæ sine exemplo fuerunt, si homines nihil nisi quod jam cognovissent, faciendum sibi aut cogitandum putassent? Nempe nihil fuisset inventum. Cur igitur nefas est reperiri aliquid à nobis, quod ante non fuerit? An illi rudes sola mentis natura ducti sunt in hoc ut tam multa generarent, nos ad quærendum non eo ipso concitemur, quod certe scimus invenisse eos qui quæsierunt? Et cum illi, qui nullum cuiusquam rei habuerunt magistrum, plurima in posteros tradiderint, nobis usus aliarum rerum ad eruendas alias non proderit, sed nihil habebimus nisi beneficii alieni? quemadmodum quidam pictores in id solum student, ut describere tabulas mensuris ac lineis sciant. ¹ Turpe etiam illud est, contentum esse id consequi, quod imiteris. Nam rursus quid erat futurum, si nemo plus effecisset eo quem sequebatur? ² Nihil in poetis supra *Livium Andronicum*, nihil in historiis ³ supra *Pontificum annales* haberemus: ⁴ ratibus adhuc navigaremus: non esset pictura, nisi quæ lineas modo extremas umbræ ⁵ quam corpora in sole fecissent, circumscriberet. Ac si omnia percenseas, nulla sit ars qualis inventa est, nec intra initium stetit: nisi forte nostra potissimum tempora damnamus hujus infelicitatis, ut nunc demum nihil crescat. *Nihil enim crescit sola imitatione.* Quod si prioribus adjicere fas non est, quomodo spe-

¹ Turpe etiam illud est.] Turpe est nihil invenire posse: est ineptum quoque non vincere eum quem imiteris. nisi enim hoc factum esset ab antiquis, nulla fuisset artium progressio & amplificatio. *Idem.*

² Nihil in poetis.] *Livius Andronicus* primus apud Latinos fabulas edidit anno ante Ennium natum. *Idem.*

³ Supra pontificum annales.] Historiarum primus apud Romanos scriptæ sunt à

Pontificibus, sermone quidem puro, sed exili. Vide *Cicer.* libro 2. de *Oratore Idem.*

⁴ Ratibus adhuc navigaremus.] *Vitruvius* libro secundo ait primum homines tabulis inter se connexis, quæ rates & schediæ appellantur, navigasse. *Idem.*

⁵ Quam corpora in sole fecissent.] Hoc modo *Gyges Lydius* in *Ægypto* picturam reperit. *Idem.*

sperare possumus ullum oratorem perfectum? cum in iis quos maximos adhuc novimus, nemo sit inventus in quo nihil aut desideretur, aut reprehendatur. ¹ Sed etiam qui summa non appetunt, contendere potius, quam sequi debent. Nam qui agitur prior sit, forsitan etiam si non transferit, æquabit. Eum vero nemo potest æquare, cuius vestigiis sibi utique insistendum putat. Necessè est enim semper sit posterior, qui sequitur. Adde quod plerunque facilius est plus facere, quam idem. ² Tantam enim difficultatem habet similitudo, ut ne ipsa quidem natura in hoc ita evaluerit, ut non res quæ simillimæ videantur, discrimine aliquo discernantur. Adde quod quicquid alteri simile est, necessè est minus sit eo quod imitatur, ut umbra corpore, & imago facie, & actus histrionum veris affectibus. Quod in orationibus quoque evenit. Nanque iis quæ in exemplum assumimus, subest natura, & vera vis: contra omnis imitatio facta est & ad alienum propositum commodatur. Quo fit ut minus sanguinis ac virium declamationes habeant, quam orationes: quod in illis vera, in his assimilata materia est. ³ Adde quod ea quæ in oratore maxima sunt, imitabilia non sunt, *ingenium, inventio, vis, facilitas*, & quicquid arte non traditur. Ideoque plerique cum verba quædam ex orationibus excerpserunt, aut aliquos compositionis certos pedes, mire à se quæ legerunt, effingi arbitrantur: cum & verba intercidant invalescantque temporibus, ut quorum certissima sit regula in consuetudine, eaque non sua natura sint bona aut mala, (nam per se soni tantum sunt) sed prout opportune proprieque aut secus collocata sunt: &

com-

¹ *Sed etiam.*] Per divisionem ostendit, neque eum qui consummatus esse velit orator, neque eum qui summam eloquentiam non appetat, sola imitatione contentum esse debere, quia imitator semper est inferior. *Idem.*

² *Tantam enim difficultatem.*] In tot hominum millibus duos reperire non

possis indiscreta similitudine: attamen apud Plinium lib. 7. multa sunt exempla similitudinis. *Idem.*

³ *Adde quod ea quæ.*] Proprietates ingeniorum arte comprehendi non possunt: quocirca imitationi non subjacent: solemus enim imitari id ipsum quod arte traditur. *Idem.*

I Qua-

compositio cum rebus accommodata sit, tum ipsa varietate gratissima. ¹ Quapropter exactissimo iudicio circa hanc partem studiorum examinanda sunt omnia: Primum, quos imitemur. nam sunt plurimi qui similitudinem pessimi cuiusque & corruptissimi concupierint. Deinde in ipsis quos elegerimus, quid sit ad quod efficiendum nos comparemus. Nam in magnis quoque auctoribus incidunt aliqua vitiosa, & à doctis inter ipsos etiam mutuo reprehensa. atque utinam tam bona imitantes dicerent melius, quam mala pejus dicunt. Nec vero saltem iis quibus ad evitanda vitia iudicii satis fuit, sufficiat imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potius illas ² Epicuri figuras, quas è summis corporibus dicit effluere. Hoc autem iis accidit, qui non introspectis penitus virtutibus, ad primum se velut aspectum orationis aptarunt: & cum iis felicissime cessit imitatio, qui verbis atque numeris sunt non multum differentes, ³ vim dicendi atque inventionis non assequuntur, sed plerumque declinant in pejus, & proxima virtutibus vitia comprehendunt, fiuntque pro grandibus *tumidi*: pressis *exiles*: fortibus *temerarii*: lætis *corrupti*: compositis *exultantes*: simplicibus *negligentes*. Ideoque qui horride atque incomposite quidlibet frigidum illud & inane extulerunt, antiquis se pares credunt: qui carent cultu atque sententiis, Atticis scilicet: qui præcis conclusionibus obscuri, Sallustium atque Thucydidem superant: tristes ac jejuni Pollionem æmulantur, otiosi & supini, si quid modo longius circumduxerunt, jurant ⁴ ita Ciceronem loquuturum fuisse.

¹ Quapropter.] Imitari decet optimos auctores, idque faciendum cum iudicio, quoniam auctores classici nonnunquam errant. *Idem.*

² Epicuri figuras.] Epicurus dicebat assidue è corporibus simulachra & idola veluti exuvias quasdam effluere, quæ oculos pellerent, atque ita visionem efficerent. Hoc autem duntaxat ex opinione Democriti. *Idem.*

³ Vim dicendi atque inventionis, &c.] Qui primum orationis aspectum imitantur, ut verba & numeros, quia inventionem negligunt, neque res expendunt, apte dicere non possunt, neque verba rebus aptare. itaque quamquam optimos auctores imitantur, tamen declinant in vitia proxima virtutibus. *Idem.*

⁴ Ita Ciceronem loquuturum fuisse.] Annotant enim proprium esse Demosthenis

fuisse. Noveram quosdam, qui se pulchre expressisse genus illud cœlestis hujus in dicendo viderentur, si in clausula posuissent, *Esse videatur*. Ergo primum est, ut quod imitaturus est quisque, intelligat: & quare bonum sit, sciat. Tum in suscipiendo onere consulat suas vires. Nam quædam sunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturæ non sufficiat, aut diversitas repugnet. ¹ Nec cui tenue ingenium erit, sola velit fortia & abrupta: cui forte quidem, sed indomitum, amore subtilitatis & vim suam perdat, & elegantiam quam cupit, non assequatur. Nihil est enim tam indecens, quam cum mollia dure fiunt. Atque ego illi præceptori quem institueram in libro secundo, tradidi non ea sola docenda esse, ad quæ quemque discipulorum natura compositum videret. Nam is & adjuvare debet quæ in quoque eorum invenerit bona, & quantum fieri potest, adjicere quæ defunt, & emendare quædam & mutare. ² Rector enim est alienorum ingeniorum atque formator. difficilius est naturam suam fingere. Sed ne ille quidem doctor, quanquam omnia quæ recta sunt, velit esse in suis auditoribus quam plenissima, in eo tamen cui naturam obstare viderit, laborabit. ³ Id quoque vitandum (in quo magna pars errat) ne in oratione poëtas nobis & historicos, in illorum operibus oratores aut declamatores imitandos putemus. *Sua cuique proposita lex, suus decor est*. Nec comœdia in cothurnos assurgit, nec contra tragœdia focco ingreditur. Habet tamen omnis eloquentia ali-

sthenis & Ciceronis, prolixioribus interdum periodis uti. Adde quod Aper apud Tacitum *Ciceronem* ut otiosum & supinum exagitat, & solennem ejus clausulam *Esse videatur*, reprehendit. *Idem*.

¹ *Ne cui tenue.*] In imitatione neque à tuo ingenio prorsus debes desciscere, neque tamen ingenium ita sequi ut non adicias quod naturæ desit: qua de re pulcherrime locutus est Fab. l. 2. quum quærebat *an quisque secundum ingenii sui naturam esset docendus*. *Idem*.

² *Rector enim est.*] Significat id facile à præceptore fieri posse, propterea quod facilius est *alienam* formare naturam, quam *suam*. nam *nostram* naturam amplectimur, & in *nostris* vitiis cæcutimus. *Idem*.

³ *Id quoque vitandum.*] Petenda est *imitatio* à simili specie scriptorum: quocirca errant qui in oratione usurpant *di-ctiones poëticas*. est tamen communis quædam *imitatio*, qua ex omnibus scriptoribus aliquid sumere possumus. *Idem*.

x *Etiams*

aliquid commune. Id imitemur, quod commune est. 'Etiam hoc solet incommodi accidere iis qui se uni alicui generi dederunt, ut si asperitas his placuit alicujus, hanc etiam in leni ac remisso causarum genere non exuant: si tenuitas, aut nuditas, in asperis gravibusque causis ponderi rerum parum respondeant: cum sit diversa non causarum modo inter ipsas conditio, sed in singulis etiam causis partium: sintque alia leniter, alia aspere, alia concitate, alia remisse, alia docendi, alia movendi gratia dicenda: quorum omnium dissimilis atque diversa inter se ratio est. Itaque ne hoc quidem suaferim, uni se alicui proprie, quem per omnia sequatur, addicere. Longe perfectissimus Græcorum *Demosthenes*, aliquid tamen aliquo in loco melius alii. Plurima ille: sed non qui maxime imitandus, etiam solus imitandus est. Quid ergo? non est satis omnia sic dicere, quomodo *Marcus Tullius* dixit? Mihi quidem satis esset, si omnia consequi possem. Quid tamen nocet, vim *Cæsaris*, ² asperitatem *Calii*, diligentiam *Pollionis*, iudicium *Calvi*, quibusdam in locis assumere? Nam præter id quod prudentis est, quod in quoque optimum est si possit, suum facere: tum in tanta rei difficultate unum intuentes, vix aliqua pars sequitur. Ideoque cum totum exprimere quem elegeris, pene sit homini inconcessum; plurium bona ponamus ante oculos, ut aliud ex alio hæreat, & quo quicque loco conveniat, aptemus. Imitatio autem (nam sæpius idem dicam) non sit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque personis, quod consilium, quæ dispositio, quam omnia etiam quæ delectationi videantur data, ad victoriam spectent: quid agatur procæmio, quæ ratio & quam varia narrandi, quæ vis probandi ac refellendi, quanta in affecti-

bus

¹ *Etiam hoc solet.*] In imitatione certum dicendi genus sequi non debemus, sed omnia. nam alioqui raro apte dicemus. hoc autem pertinet ad præceptum superius. *Idem.*

² *Asperitatem Calii.*] *Aper* apud *Tacitum* *Calium* ait propter *hiatus* & *compositionem* sæpe asperum esse. ab eo quoque notatur ut *antiquarius*. *Idem.*

bus omnis generis movendis scientia, quantaque laus ipsa popularis utilitatis gratia assumpta: quæ tum est pulcherrima, cum sequitur, non cum arcessitur. Hæc si perviderimus, tum vere imitabimur. Qui vero etiam propria his bona adjecerit, ut suppleat quæ deerant, circuncidat si quid redundabit, is erit (quem quærimus) perfectus orator: quem nunc consummari potissimum oportebat, cum tanto plura exempla bene dicendi supersint, quam illis qui adhuc summi sunt, contigerunt. Nam erit hæc quoque laus eorum, ut priores superasse, posteros docuisse dicantur.

C A P. III.

Quomodo scribendum sit.

3 ET hæc quidem auxilia extrinsecus adhibentur: in iis autem quæ nobis ipsis paranda sunt, ut laboris, sic utilitatis etiam longe plurimum affert *stylus*. Nec immerito M. Tullius hunc optimum effectorem ac magistrum dicendi vocat. ¹ Cui sententiæ personam L. Crassi in disputationibus quæ sunt de oratore assignando, iudicium suum cum illius auctoritate conjunxit. ² *Scribendum ergo quam diligentissime, & quam plurimum.* Nam ut terra alte effossa generandis alendisque seminibus fecundior est: sic profectus non à summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet. Nam sine hac quidem conscientia, ipsa illa ex tempore dicendi facultas, inanem modo loquacitatem dabit, & verba in labris nascentia. Illic radices, illic fundamenta sunt: ³ illic opes velut ⁴ sanctiore quodam ærario

Auditionem & lectionem extrinsecus petimus: at *stylus* est à nobis ipsis. sed cum *styli* tractationem in duo dividat, *quomodo scribendum*, & *quid scribendum*, priorem partem hoc cap. tractat, posteriorem quinto. *Idem.*

¹ *Cui sententiæ.*] Certior est sententia Ciceronis, quia loquitur Crassus, quam si loqueretur Antonius: quoniam alter

præcepta constituit, alter dissimulat. Idem.

² *Scribendum quam diligentiss. &c.*] Jac. Lud. Strebæus De Elect. & Orat. Colloc. Verb. lib. 1. cap. 7. p. 31. & seqq.

³ *Illic opes velut sanctiore quodam.*] Vide Agellium lib. 2. cap. 10. Jan. Gebhard. Crepund. lib. 3. c. 18. p. 151.

⁴ *Sanctiore quodam ærario.*] Duplex fuit Romæ ærarium: alterum ex quo ad annuas